2. MONTAIGNE SKEPTIK

APOLOGIE RAIMUNDA ZE SABUNDY

Věda je vskutku záležitostí velmi užitečnou a významnou, ti, kdo jí pohrdají, dostatečně tím osvědčují svou hloupost; já však také naopak její hodnotu nenadsazuji, jako ji přehánějí někteří jiní, například filosof Herillus, který ji ztotožňoval s největším dobrem a tvrdil, že je v její moci učinit nás moudrými a spokojenými: tomu tedy nevěřím, ani tomu, co prohlásili jiní, že je věda matkou veškeré ctnosti a že všechna neřest je působena nevědomostí. Je-li tohle pravda, bude třeba to dlouze dokazovat. Můj dům byl odedávna otevřen lidem vědy a je tím velmi proslulý: můj otec, který jej po víc než padesát let řídil, hořel totiž oním novým nadšením, jímž pro vědy vzplál král František I., jenž u nás zavedl jejich vážnost. Otec tedy s velikou péčí a nákladem styk s učenci vyhledával, přijímal je u sebe jako bytosti svaté a obdařené nějakým zvláštním vnuknutím božské moudrosti, sbíral jejich názory a řeči jako věštby, a to s tím větší úctou a posvátnou bázní, čím méně byl oprávněn o tom soudit, neboť sám vědních znalostí naprosto postrádal, zrovna tak jako jeho předchůdci.[1] Já vědce sice také mám rád, ale nezbožňuji je.

Mezi jinými po několik dnů u mého otce na zámku Montaigne pobyl spolu s jinými lidmi svého druhu Petr Bunel[2], muž svého času velmi proslulý věděním, a při loučení daroval otci knihu jménem *Theologia naturalis sive liber creaturarum magistri Raymondi de Sabonde*.[3] *Mému otci byly běžnými jazyky italština a španělština, a poněvadž je kniha chatrně sepsána španělštinou, opatřenou latinskými koncovkami, Bunel doufal, že si s ní s troškou pomoci otec k svému prospěchu poradí, a doporučil mu ji jako dílo velmi užitečné a velmi vhodné právě v době, kdy dar činil: tehdy se zrovna na mnoha místech počínaly ujímat novoty Lutherovy a začínaly otřásat naší dávnou vírou. V tom projevil Bunel znamenitý postřeh a rozumovou úvahou správně předvídal, že se

* Přirozená teologie aneb kniha o věcech stvořených

tato počínající nemoc snadno zvrhne v hanebný ateismus. Dav vskutku postrádá schopnosti posuzovat věci podle jejich pravé povahy a dává se unášet náhodou a vnějším zdáním; když mu je pak vnuknuta troufalost, aby pohrdavě znevážil a kontroloval názory, které do té chvíle choval v krajní úctě, jako například ony, v nichž běží o jeho spásu, a když jsou okolo uvedeny v pochybnost a nejistotu některé články jeho náboženství, okamžitě odhodí jako nejisté i všechny ostatní složky své víry, neboť v něm nepožívaly větší autority ani neměly pevnější základ než ty, kterými v něm bylo otřeseno; a setřese jako tyranské jho všechny názory, které přijal z autority zákonů nebo z úcty k dávné zvyklosti,

nam cupide concultatur nimis ante metutum.[4]

Od té chvíle si troufá nepřijímat nic, co by nepotvrdil svým úsudkem sám a čemu by nepropůjčil zvláštní vlastní souhlas.

Nuže, několik dní před svou smrtí můj otec náhodou tuto knihu objevil pod hromadou jiných odložených papírů a rozkázal mi, abych mu ji přeložil do francouzštiny. Podobné autory, u nichž běží pouze o tlumočení obsahu, je snadné překládat: avšak ti, kdo věnovali mnoho péče půvabu a uhlazenosti výrazu, jsou těžko přeložitelní, zvlášť mají-li být převedeni do jazyka méně vypěstovaného. Bylo to pro mne velmi zvláštní a nové zaměstnání; ale měl jsem tehdy náhodou volný čas, nemohl jsem nevyhovět žádosti nejlepšího otce, který kdy vůbec žil, a splnil jsem úkol, jak jsem mohl: měl z knihy neobyčejnou radost a uložil, aby byla dána do tisku, což po jeho smrti se stalo.

Zjistil jsem, že myšlenky tohoto autora jsou krásné, spořádání jeho díla velmi souvislé a jeho úmysl plný zbožnosti. Poněvadž se jeho četbou zabavuje mnoho lidí, a především dámy, kterým jsme povinni větší službou, měl jsem již vícekrát příležitost jim přispět ku pomoci a obhájit knihu proti dvěma hlavním námitkám, které jí jsou činěny. Její cíl je odvážný a statečný, neboť se zaměřuje k tomu, aby lidskými a přirozenými argumenty stanovila a proti ateistům dokázala všechny články křesťanského náboženství. Abych řekl pravdu, činí to po mém soudu tak pevně a šťastně, že se vůbec nedomnívám, že by v tom ohledu bylo možné vést si lépe, a mám za to, že se jí žádná jiná nevyrovná. Toto